

SRBIJA U PRODUŽENOJ POLITIČKOJ KRIZI

Ni posle gotovo dve godine studentskih i građanskih protesta, režim nije uspeo da obnovi politički legitimitet. Posledično, Srbija se nalazi u dubokoj krizi: iako vlast još uvek zadržava kontrolu nad državnim aparatom, sve teže kontroliše društvo. Protesti su obelodanili krizu modela vladanja tokom poslednjih 15 godina koji je počivao na: koncentraciji moći u rukama predsednika Republike Aleksandra Vučića, kontroli medija, zarobljenim institucijama, ekonomskom rastu zasnovanom na velikim investicijama i podršci međunarodnih partnera koji su stabilnost stavljali ispred demokratije. Sada su gotovo svi ti stubovi ozbiljno uzdrmani.¹

Politička opozicija nije uspela da se nametne kao pokretač promena, niti da postane ozbiljan izazov vlasti Aleksandra Vučića. Najveći izazov

režimu došao je iz samog društva. Studentski pokret prerastao je u široku građansku pobunu koja je pitanje odgovornosti za tragediju u Novom Sadu pretvorila u pitanje karaktera države i načina na koji ona funkcioniše. Zahtevi za odgovornošću, transparentnošću, slobodnim institucijama i poštovanjem zakona doveli su u pitanje same temelje političkog sistema koji je uspostavio aktuelni režim.

Međutim, imajući u vidu da je Srbija više od tri decenije politički i ideološki oblikovana narativom o velikodržavnom projektu, kao i odbijanjem da prihvati odgovornost za ratove devedesetih i njihove posledice, društvo se nalazi u složenom procesu preispitivanja sopstvenih političkih i vrednosnih obrazaca. Taj proces istovremeno karakteriše konfuzija, otpor promenama i postepeno sazrevanje demokratske političke svesti.

Zato studentsku i građansku pobunu ne treba posmatrati kao jednokratani protestni talas, već kao dugoročan proces društvene

¹ https://www.reuters.com/world/serbias-vucic-eyes-new-political-chapter-he-steps-down-presidency-2026-06-29/?utm_source=chatgpt.com "Serbia's Vucic eyes new political chapter as he steps down from presidency"

transformacije. Njegov krajnji domet zavisice od toga da li će iz njega proisteći nove političke snage sposobne da artikuliraju uverljivu demokratsku alternativu postojećem režimu. Takva alternativa neće biti održiva ukoliko ne bude podrazumevala i jasan otklon od velikodržavne politike koja je decenijama određivala unutrašnju i spoljnu orijentaciju Srbije i predstavljala jednu od ključnih prepreka njenoj demokratizaciji i evropskoj integraciji. Dakle, studentski pokret nije samo antikorupcijski ili prodemokratski, već potencijalno označava početak postepenog raskida sa političkom paradigmom koja je nastala devedesetih.

Odgovor režima pokazuje da ulazi u novu fazu. Umesto političkog dijaloga, vlast je pribegla represiji, kriminalizaciji protesta, kampanjama protiv studenata, univerziteta, civilnog društva i nezavisnih medija, kao i korišćenju bezbednosnog aparata za političke ciljeve. Nasilje više nije sporadična pojava već postaje instrument upravljanja političkom krizom.

Istovremeno, institucije su izgubile autonomiju. Parlament ima ograničenu kontrolnu funkciju, regulatorna tela godinama ne ispunjavaju svoju ulogu, pravosuđe je pod snažnim političkim pritiskom, a izbor novog sastava Regulatornog tela za elektronske medije (REM) postao je test stvarne spremnosti za makar delimičnu demokratizaciju medijskog prostora, ili će i taj proces ostati pod kontrolom izvršne vlasti. Pitanje REM zato prevazilazi medijsku politiku – ono je simbol spremnosti države da prihvati elementarna pravila demokratske konkurencije.

U međunarodnom kontekstu, Srbija vodi izrazito višesmernu, ili, kako stalno ističe, “neutralnu” politiku. Evropska unija (EU) sve otvorenije ukazuje na probleme u oblasti vladavine prava i demokratskih standarda, ali i dalje traži način da uskladi geopolitičke interese sa

podrškom demokratskim reformama. Istovremeno, režim u suštini nije zainteresovan za proevropske reforme i članstvo u EU jer ga to direktno ugrožava, kao i poziciju Aleksandra Vučića.

Predsednik Vučić pokušava da produbi saradnju sa Sjedinjenim Državama Amerike (SAD), posebno u oblasti energetike i investicija, dok održava bliske odnose sa Rusijom i Kinom. Održan je i prvi strateški dijalog sa SAD koji, osim što ide na ruku Vučiću, za sada nije doneo velika iznenađenja. Rusija zadržava svoju poziciju kroz brojne kanale, kako u Srbiji tako i u Republici Srpskoj, pa nema dileme o tome da li je Rusija u mogućnosti da diže tenzije kad god joj to bude trebalo. Kineska strategija se zasniva na raznim infrastrukturnim projektima i rudarenju i sve većem zaduživanju Srbije. Poseta Kijevu, dolazak ukrajinskog predsednika Volodimira Zelenskog Beogradu i humanitarna podrška Ukrajini nisu promenile osnovnu činjenicu da Srbija odbija da se uskladi sa sankcijama prema Rusiji i nastavlja politiku balansiranja između velikih sila.²

U tom smislu, Srbija predstavlja paradoks. Država formalno zadržava institucionalni okvir parlamentarne demokratije i “nastavlja” evropske integracije, ali se u praksi suočava sa ozbiljnom erozijom demokratskih institucija, dubokom polarizacijom društva i krizom poverenja između države i građana. Pitanje više nije da li postoji politička kriza, već da li će ona biti razrešena demokratskom transformacijom institucija, ili dodatnim učvršćivanjem autoritarnog modela vlasti.

2 https://www.reuters.com/world/europe/serbia-pledges-aid-ukraine-ducks-call-more-pressure-russia-2026-07-15/?utm_source=chatgpt.com “Serbia pledges aid to Ukraine but ducks call for more pressure on Russia”

Srbija se nalazi u prelaznoj fazi između konsolidovanog autoritarnog sistema i neizvesne demokratske tranzicije. Režim još uvek kontroliše institucije države, ali sve teže kontroliše društvo, dok studentski i građanski pokret predstavlja prvi ozbiljan izazov političkom modelu koji dominira zemljom od 2012. godine.

VOUĆIĆEVA STRATEGIJA OPSTANKA NA VLASTI

Nesposobnost i nespremnost Aleksandra Vučića da političku i društvenu krizu rešava dijalogom do kraja su ogolile autoritarnu prirodu njegovog režima. Umesto da otvori prostor za politički dijalog i institucionalno rešavanje krize, opredelio se za upravljanje putem straha, represije i stalne proizvodnje unutrašnjih neprijatelja. Represija pritom nije povremena reakcija na proteste, već je postala osnovni obrazac vladanja koji sprovode i njegovi najodaniji saradnici i partijski "lojalisti".

Kontinuirana kampanja protiv studenata, univerziteta, profesora, organizacija civilnog društva i nezavisnih medija predstavlja pokušaj da se svaki oblik društvene autonomije delegitimiše kao pretnja državi. Karakteristično je da je ministar spoljnih poslova Marko Đurić, tokom prvog strateškog dijaloga sa Sjedinjenim Američkim Državama u Vašingtonu, među glavnim bezbednosnim izazovima za Srbiju naveo studentski pokret, praktično ga predstavljajući kao faktor destabilizacije zemlje.³

3 <https://nova.rs/vesti/politika/skandalozna-izjava-marka-djurica-studentski-pokret-u-americi-predstavio-kao-ekstemisticku-organizaciju/>

Višegodišnja zloupotreba institucija u političke svrhe dodatno je intenzivirana. Posebno su na udaru obrazovni sistem i univerziteti, odnosno svi pojedinci i institucije koji su podržali studentsku pobunu ili odbili da se povinuju političkim pritiscima. Sistematsko urušavanje autonomije univerziteta i degradacija obrazovnog sistema imaće dugoročne posledice po razvoj Srbije. Time se ne ugrožava samo kvalitet visokog obrazovanja, već i sposobnost društva da proizvodi kritičko mišljenje, stručne kadrove i demokratsku političku kulturu – pretpostavke bez kojih neće biti moguće sprovesti suštinske reforme niti ostvariti evropsku modernizaciju zemlje.

STUDENTI I GRAĐANI – NAJZNAČAJNIJI DRUŠTVENI POKRET OD 2000.

Studentski i građanski otpor predstavljaju kontinuiranu pojavu tokom gotovo čitavog perioda vlasti Aleksandra Vučića. Iako su nastajali različitim povodima i okupljali različite društvene grupe, svi su ukazivali na rastuće nezadovoljstvo autoritarnim načinom upravljanja državom, postepeno šireći prostor građanske mobilizacije.

U tom kontekstu mogu se izdvojiti pet ključnih talasa protesta. Prvi su usledili nakon parlamentarnih izbora 2016. godine, povodom optužbi za izborne nepravilnosti i narušavanje demokratskog procesa. Drugi su talas predstavljali protesti "Jedan od pet miliona" (2018–2020), pokrenuti nakon napada na opozicionog političara Borka Stefanovića, koji su otvorili pitanja političkog nasilja, medijskih sloboda i izbornih uslova. Treći su bili ekološki protesti (2021–2022), usmereni protiv Zakona o eksproprijaciji, izmena Zakona o referendumu i projekta eksploatacije litijuma, koji su pokazali sposobnost građana da se organizuju izvan

partijskih struktura i primoraju vlast na povlačenje pojedinih odluka. Četvrti talas činili su protesti “Srbija protiv nasilja” (2023), nakon masovnih ubistava u Osnovnoj školi “Vladislav Ribnikar” u Beogradu i u selima u okolini Mladenovca, koji su pitanje društvenog nasilja povezali sa političkom odgovornošću vlasti. Peti i do sada najznačajniji talas predstavljaju studentski protesti (2024–2026), pokrenuti nakon tragedije u Novom Sadu (pad nadstrešnice na netom rekonstruisanoj Železničkoj stanici), koji su prerastali u najširi građanski pokret u Srbiji od demokratskih promena 2000. godine.

Svih pet talasa predstavljaju različite faze sazrevanja društvenog otpora. Protesti iz 2016. godine bili su usmereni na zaštitu izbornog procesa; protesti “Jedan od pet miliona” otvorili su pitanje demokratskih standarda i političkih sloboda; ekološki protesti pokazali su da građani mogu uspešno da se mobiliju oko pitanja od javnog interesa; pokret “Srbija protiv nasilja” ukazao je na duboku vezu između institucionalnog urušavanja i normalizacije nasilja u društvu; a studentski protesti su prvi put pitanje odgovornosti institucija, vladavine prava i karaktera države postavili u samo središte političke rasprave.

Posmatrani zajedno, protesti pokazuju da u Srbiji postoji kontinuitet građanskog otpora koji je iz godine u godinu postajao organizovaniji, politički zreliji i društveno inkluzivniji. Istovremeno, oni svedoče da nijedan od ključnih problema na koje su građani ukazivali nije bio institucionalno rešen. Naprotiv, svaki novi protestni talas nastajao je kao posledica nerešenih uzroka prethodnog, što ukazuje na duboku i dugotrajnu krizu političkog sistema.

Dakle, studentski pokret nije nastao ni iz čega, već predstavlja kulminaciju desetogodišnjeg procesa građanske mobilizacije. Ono što

ga razlikuje od prethodnih protesta jeste, da više ne osporava samo pojedine politike vlasti, već dovodi u pitanje čitav model upravljanja državom. To je ključna razlika u odnosu na sve prethodne protestne cikluse.

Studentski pokret poseduje novu političku i moralnu legitimnost, što se ogleda i u podršci tzv. studentskoj listi. Podrska studentima ni nakon gotovo dve godine ne opada – čvrsto stoji na 60 odsto. Prema najnovijem istraživanju CRTA u ovom trenutku bi za Studentsku listu glasalo 44.0 odsto birača dok bi za vladajuću Srpsku narodnu stranku (SNS) glasalo 35.7 odsto, a za Socijalističku partiju Srbije (SPS) 3.8 odsto. Istraživanje je sprovedeno među opredeljenim biračima (70 odsto).⁴

STANJE INSTITUCIJA

Tokom više od decenije vlasti Srpske napredne stranke došlo je do sistematskog slabljenja institucionalne autonomije i koncentracije političke moći u rukama izvršne vlasti. Formalno, demokratske institucije postoje i funkcionišu, ali je njihova sposobnost da vrše ustavne i zakonske nadležnosti ozbiljno narušena.

Pravosuđe, poicija, tužilaštvo, parlament, regulatorna tela, javni servis Radio televizija Srbije – pokazuju da je Srbija razvila model formalnog institucionalnog pluralizma uz istovremenu visoku političku kontrolu nad ključnim mehanizmima države. Upravo odsustvo nezavisnih i

4 <https://www.danas.rs/vesti/politika/novo-istrazivanje-cрта-studentska-lista-vodi-ispred-sns/>

funkcionalnih institucija predstavlja jedan od glavnih uzroka aktuelne političke i društvene krize.

Uprkos ustavnim promenama i reformama sprovedenim u okviru procesa evropskih integracija, pravosuđe nije uspeło da obezbedi stvarnu nezavisnost. Politički osetljivi predmeti često se vode selektivno ili sa velikim zakašnjenjem, dok izostaje odgovornost za slućajeve koji uključuju visoke državne funkcionere. Poverenje građana u pravosudni sistem ostaje nisko.

Policija je sve izraženije angažovana u zaštiti političkih interesa vlasti. Tokom studentskih i građanskih protesta zabeležen je povećana upotreba sile, privođenje učesnika protesta i selektivna primena zakona. Istovremeno, reakcije na nasilje usmereno protiv demonstranata ili kritičara vlasti često su bile spore ili neefikasne.

Tužilaštvo karakteriše ograničena samostalnost u predmetima od političkog znaćaja. Brojni slućajevi korupcije, zloupotrebe službenog položaja i političkog nasilja ostaju bez efikasnog procesuiranja, dok se u pojedinim slućajevima krivićni postupci koriste kao instrument pritiska na političke protivnike, aktiviste i građane.

Parlament je izgubio osnovnu funkciju kao mesta političke debate i kontrole izvršne vlasti. Zakonodavni postupci često se vode po hitnoj proceduri, bez adekvatne javne rasprave, dok parlamentarna većina uglavnom potvrđuje odluke izvršne vlasti. Kontrolna uloga parlamenta u odnosu na Vladu gotovo je u potpunosti marginalizovana. Predsednica parlamenta Ana Brnabić postala je jedna od najistaknutijih političkih braniteljki Aleksandra Vućića i njegova svojevrsna udarna pesnica. Njena politička uloga odavno prevazilazi funkciju predsednice

Narodne skupštine: ona je jedan od najagresivnijih promotera Vućićeve politike i njegovih obraćuna sa političkim protivnicima, studentima, civilnim društvom i kritičkim medijima. Parlament, umesto da bude prostor političke kontrole izvršne vlasti i pluralne debate, pod njenim predsedavanjem sve više funkcioniše kao produžena ruka vladajuće političke strukture.

Nezavisna regulatorna tela, uključujući Regulatorno telo za elektronske medije (REM), Agenciju za sprećavanje korupcije i druge institucije, nisu uspela da obezbede efikasan nadzor u oblastima za koje su nadležna. Njihov sastav i naćin rada često su predmet kritika zbog političkog uticaja, što ozbiljno dovodi u pitanje njihovu nezavisnost i kredibilitet.

Slućaj REM je u tom smislu, posebno indikativan. Nakon što skupštinska (SNS) većina nije glasala za člana Saveta REM iz reda nacionalnih manjina, došlo je do blokade procesa konstituisanja novog saziva, jer su članovi koje su predložile nevladine organizacije podneli ostavke. OEBS i Evropske komisije su uložile napor kako bi se višemesećna kriza prevazišla. Njihovo posredovanje i pritisak doprineli su da se proces formalno nastavi i da bude izabrano osam članova. Međutim, njihova posrednićka uloga je, kao i obićno ogranićena, ali su se oni u velikoj meri zadovoljili formalnim napretkom. Predstavnik OEBS je naveo da je “legalnost procesa odrćzana” i da će ova organizacija paćljivo pratiti i narednu fazu — izbor devetog člana iz reda nacionalnih manjina.⁵

5 https://www.politika.rs/sr/clanak/710267/oebs-pozdravio-izbor-clanova-rem-a-proces-sproveden-zakonito?utm_source=chatgpt.com

Epilog višemesečnih razgovora oko REM pokazuje da je vlast uspela da izdejstvuje samo formalno rešenje. Četvoro članova koji su svojevremeno podneli ostavke vraćeno je u Savet, nakon što je Skupština tumačenjem zakona, njihove ostavke proglasila pravno nevažećim. REM sada funkcioniše sa osam umesto devet članova, jer bi predstavnik nacionalnih manjina trebalo da bude izabran tek kad se izaberu njihovi novi saveti. Osim toga, ni nakon tri konstitutivne sednice nisu izabrani predsednik i potpredsednik Saveta. Tako Regulatorno telo za elektronske medije formalno postoji, ali je i dalje bez punog sastava i bez rukovodstva. Umesto stvarnog rešenja krize, vlast je proizvela novu institucionalnu pat poziciju. To pokazuje da cilj nije bio uspostavljanje nezavisnog i funkcionalnog regulatora, već stvaranje privida da je obaveza prema javnosti i evropskim standardima ispunjena.

Javni servis, Radio-televizija Srbije, uprkos zakonskoj obavezi da obezbedi nepristrasno i uravnoteženo informisanje, u velikoj meri favorizuje aktivnosti vlasti i ograničava prostor za kritičke glasove. Tokom studentskih protesta RTS je bila izložena snažnim kritikama zbog načina izveštavanja i zanemarivanja zahteva za objektivnim i profesionalnim informisanjem.

IZBORI KAO TEST ODNOSA SNAGA

Izbori bi u ovom trenutku mogli da budu mnogo više od uobičajenog takmičenja političkih stranaka. Nakon višegodišnje dominacije SNS i gotovo potpune kontrole nad institucijama i medijskim prostorom, studentski pokret i svakodnevna građanska mobilizacija otvorili su pitanje koliko je ta dominacija još uvek održiva.

Odnos snaga se više ne može procenjivati samo u okviru istraživanja javnog mnjenja. Zato bi izbori, ukoliko budu održani u relativno konkurentnim uslovima, pokazali ne samo ko ima veću podršku, već i koliko je duboko društveno nezadovoljstvo prodrlo u tradicionalno biračko telo vlasti. Za Vučića bi to bio test sposobnosti da svoju dugogodišnju političku dominaciju pretvori u ponovnu izbornu većinu. Za opoziciju i studentski pokret, to bi bio test njihove sposobnosti da protestnu energiju pretvore u političku alternativu.

Vučićeva neformalna predizborna kampanja već je u punom i zamahu. Ona koristi sva raspoloživa sredstva, uključujući državne resurse, kao i gotovo potpunu kontrolu nad provladinim medijima, kako bi SNS održala na nivou podrške koji bi trebalo da obezbedi izbornu pobedu. Međutim, ishod više nije izvestan. Studentski pokret i građani svakodnevno deluju na terenu, stvarajući novu vrstu političke mobilizacije koja se ne može kontrolisati tradicionalnim mehanizmima stranačke kampanje.

Vučić zato tokom poslednjih nedelja intenzivno obilazi Srbiju — sela, opštine i gradove — nastojeći da obnovi neposredan kontakt sa biračima. Zvanični program Predsedništva pokazuje koliko je ta aktivnost intenzivna: tokom avgusta najavljene su posete gotovo svim delovima zemlje.⁶ Međutim, njegovi susreti sa građanima sve češće otkrivaju i drugu stranu te kampanje: nezadovoljstvo ljudi koji tvrde da nisu dobili ono što im je bilo obećavano u zamenu za podršku. To pokazuje da se odnos između vlasti i dela njenog biračkog tela počinje menjati — od mobilizacije zasnovane na obećanjima ka suočavanju sa računom za njihovo neispunjavanje.

6 <https://www.predsednik.rs/lat>

Upravo zbog neizvesnosti oko izbornog ishoda Vučić je mesecima odlagao konačnu odluku o terminu izbora. Najpre je govorio o letnjim mesecima (najavljivao je i svoju ostavku), a tek 20. avgusta obznanio je mogući izborni termin za oktobar.⁷ Odlaganje izbora je vezano je za procenu da li SNS može da obnovi dominantnu poziciju pre nego što se uđe u izborni proces.

Vučićev obilazak Srbije nije samo predizborna kampanja u klasičnom smislu. To je pokušaj da se neposrednim obraćanjem biračima zaobiđe rastuće nepoverenje prema institucijama i stranačkoj infrastrukturi, uz istovremeno korišćenje državnih resursa, predsedničke funkcije i medijske dominacije. Time se granica između države, predsednika države i SNS dodatno briše.

REGIONALNO POZICIONIRANJE I MEĐUNARODNI LEGITIMITET

Paralelno sa unutrašnjom kampanjom, Vučić nastoji da Srbiju predstavi kao regionalnog lidera, pre svega u vojnom i političkom smislu. Obraćanje u Mrkonjić Gradu povodom godišnjice “Oluje” bilo je ilustrativno. Govoreći o ubrzanom vojnom jačanju Srbije, Vučić je poručio da “vreme radi” za one koji čekaju “drugo poluvreme”. Takva retorika prevazilazi komemorativni karakter događaja i šalje poruku o promenjenom odnosu snaga u regionu.⁸

Istovremeno, Beograd pokušava da zadrži i proširi svoj uticaj u Crnoj Gori. Srpska pravoslavna crkva (SPC) ostaje jedan od najvažnijih kanala tog uticaja, posebno u trenutku kada Crna Gora ubrzano napreduje ka članstvu u EU i sve više se pozicionira kao uspešniji evropski integracioni kandidat od Srbije.⁹ Vučiću takav razvoj ne odgovara, jer relativizuje njegovu dugo građenu sliku Srbije kao prirodnog regionalnog lidera i glavnog političkog centra srpskog prostora.

Međutim, poverenje u Vučića na međunarodnom planu je sve manje, iako ga Evropska unija i dalje tretira kao važnog sagovornika. To je jedna od najvećih kontradikcija njegove sadašnje pozicije: njegova međunarodna relevantnost još nije nestala, ali je njegov kredibilitet ozbiljno narušen. Evropski savet i dalje održava direktan politički dijalog sa njim, dok istovremeno EU insistira na reformama, vladavini prava i usklađivanju spoljne politike Srbije sa politikom Unije.¹⁰

Vučić zato veoma pažljivo gradi sliku međunarodnog državnika. Na televizijama pod kontrolom vlasti neprestano se emituju snimci njegovih susreta sa Angelom Merkel, Vladimirom Putinom, Si Đinpingom i drugim svetskim liderima. Cilj nije samo podsećanje na njegove međunarodne kontakte, već stvaranje utiska da je Vučić čovek koji ima pristup najvažnijim svetskim centrima moći i da je Srbija, zahvaljujući njemu međunarodno relevantna.

7 <https://www.politika.rs/scc/clanak/778419/vucic-izbori-u-oktobru-ili-novembru-srbija-nastavlja-sa-odgovornom-politikom>
8 <https://www.danas.rs/vesti/politika/vucic-nikada-vise-srbija-oluje/>

9 <https://www.danas.rs/vesti/politika/crna-gora-srbija/>

10 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/06/04/remarks-by-president-antonio-costa-at-the-press-conference-following-the-meeting-with-president-of-serbia-aleksandar-vucic/>

Istovremeno, on uporno ponavlja dve naizgled teško spojive poruke: evropsku orijentaciju Srbije i vojnu neutralnost. Poseta ukrajinskog predsednika Volodimira Zelenskog Beogradu i Vučićeve potvrda podrške teritorijalnom integritetu Ukrajine predstavljaju deo tog balansiranja, ali Srbija istovremeno odbija da uvede sankcije Rusiji i zadržava bliske veze sa Moskvom.¹¹

11 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/06/04/remarks-by-president-antonio-costa-at-the-press-conference-following-the-meeting-with-president-of-serbia-aleksandar-vucic/>

Suština Vučićeve spoljnopolitičke strategije je održavanje dovoljno dobrih odnosa sa EU i Zapadom, kako bi ostao relevantan partner, a istovremeno zadržavanje odnosa sa Rusijom i Kinom kao dokazom sopstvene "samostalnosti". Međutim, prostor za takvu politiku balansiranja sve je uži.** Njegova međunarodna politika više nije toliko izraz snage koliko pokušaj da se održi slika političke nezamenjivosti u trenutku kada je njegova unutrašnja legitimnost ozbiljno dovedena u pitanje.¹²

12 <https://www.thetimes.com/world/europe/article/aleksandar-vucic-serbia-president-prime-minister-mthhsbcn6>

ZAKLJUČCI

Srbija ulazi u novu fazu političke transformacije. S opadanjem političkog legitimiteta, režim se sve više oslanja na represiju, kontrolu institucija i medija kao osnovne instrumente očuvanja vlasti. Više nije reč samo o kontroli političkog prostora, već o pokušaju da se društvo disciplinuje i spreči formiranje održive alternative. Vlast građanske i studentske proteste ne tretira kao legitiman izraz društvenog nezadovoljstva, već kao bezbednosni i politički problem koga treba neutralisati.

Studentski pokret postao je najznačajniji nosilac zahteva za obnovom institucija, vladavinom prava i promenom političkog sistema. Njegov značaj nije samo u masovnosti, već u činjenici da je otvorio prostor za novu političku artikulaciju društva izvan postojećih partijskih struktura. Time je doveden u pitanje model političke pasivnosti na kome je vlast godinama počivala.

Istovremeno, Vučić pokušava da unutrašnju krizu kompenzira demonstiranjem međunarodnog i regionalnog značaja Srbije. Njegova aktivnost prema EU, SAD, Rusiji, Kini i regionalnim akterima ima i jasnu unutrašnjepolitičku funkciju: što je njegova legitimnost kod kuće slabija, to je veća potreba da pokaže da je međunarodno relevantan i politički nezamenljiv. Srbija se predstavlja kao regionalna sila, pre svega vojna, dok se istovremeno insistira na evropskoj orijentaciji i vojnoj neutralnosti. Taj balans postaje sve teži za održavanje, jer je međunarodno poverenje u Vučića oslabljeno, iako ga EU i dalje smatra važnim sagovornikom.

Izbori će zato biti test stvarnog odnosa snaga i moguća prekretnica. Oni neće pokazati samo odnos između vlasti i opozicionih stranaka, već i koliko je studentski i građanski pokret uspeo da društvenu mobilizaciju pretvori u političku promenu. Za Vučića će izbori biti test njegove sposobnosti da obnovi legitimitet koji je ozbiljno narušen; za društvo — test sposobnosti da tu mobilizaciju pretoči u institucionalnu promenu. Izbori mogu biti izlaz iz krize samo ako budu slobodni i fer i ako omoguće stvarno političko takmičenje, a ne samo potvrđivanje postojeće vlasti.

Ishod krize, međutim, neće zavisiti samo od unutrašnjeg odnosa snaga. Od posebnog značaja biće politika Evropske unije i Sjedinjenih Država. Ukoliko međunarodni akteri nastave da daju prednost kratkoročnoj stabilnosti i Vučićevoj “regionalnoj nezamenljivosti” u odnosu na demokratske standarde, postojeći sistem može još neko vreme opstati. Ako, međutim, podrže slobodne izbore, nezavisne institucije, vladavinu prava i civilno društvo, otvara se prostor za mirnu demokratsku tranziciju.

Budućnost Srbije ima neposredan značaj za stabilnost celog Zapadnog Balkana. Posebno su osetljivi odnosi sa Kosovom, Bosnom i Hercegovinom i Crnom Gorom, gde Beograd i dalje nastoji da zadrži snažan politički uticaj. Unutrašnja kriza u Srbiji zato može imati i regionalne posledice, naročito, ukoliko vlast nacionalističku i bezbednosnu retoriku počne još intenzivnije da koristi za mobilizaciju birača i preusmeravanje pažnje sa unutrašnjih problema.

Najrealnije je očekivati preplitanje tri moguća scenarija: nastavak represije uz postepeno slabljenje režima, otvaranje političkog dijaloga i stvaranje uslova za slobodne i fer izbore, ili dalju radikalizaciju sukoba sa ozbiljnim političkim, društvenim i bezbednosnim posledicama. Režim može još neko vreme pokušavati da kontroliše krizu pritiscima na studente, građansko društvo, opoziciju i medije, ali istovremeno može biti primoran da, pod unutrašnjim i međunarodnim pritiskom, otvori prostor za politički dijalog i institucionalne promene. Najopasnija mogućnost jeste dalje zaoštavanje sukoba, posebno ukoliko vlast pojača nacionalističku i bezbednosnu retoriku i unutrašnju krizu poveže sa pitanjima Kosova, Republike Srpske i Crne Gore. Ishod će

u velikoj meri zavisiti od odnosa snaga unutar Srbije, ali i od toga da li će EU i SAD podržati demokratsku transformaciju ili ponovo dati prednost kratkoročnoj stabilnosti.

Srbija se nalazi pred izborom između stagnacije i demokratske transformacije. Ono što je novo jeste da društvo više nije pasivni posmatrač tog procesa. Studentski pokret i građanska mobilizacija otvorili su prostor za promenu. Pitanje je samo da li će političke institucije, vlast i međunarodna zajednica biti spremne da tu promenu prihvate i omogućće da se ona odvija mirnim i demokratskim putem.